

קול צופיך

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תְּזַרְעֶה - תִּשְׁס"ג - מֵאֵת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הַמְקוּר לַהֲגַעֲלַת כָּלִים לַפֶּסַח

בְּתוֹרָה אֵין אִיזְכוּר מְפֹרָשׁ לַהֲגַעֲלַת כָּלִים לַפֶּסַח, וְהַמְקוּר לְדִין זֶה נִלְמַד מִכָּלִי מִדִּין לַעֲנִין אִיסוּר טָרֵף (בַּמִּדְבָּר ל"א, כ"ב כ"ג). וְעֵינֵינוּ שֶׁ בְּרִשׁוֹ ד"ה 'תַּעֲבִירוּ' וְז"ל: כְּדֹרֶךְ תִּשְׁמִישׁוֹ הַגַּעֲלָתוֹ. מֵה שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ ע"י חֲמִין יִגְעִילֵנוּ בַּחֲמִין, וְמֵה שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ ע"י צִלִּי כִּגוֹן הַשְּׁפּוֹד וְהַאֲסָכְלָא יִלְבְּנוּ בְּאוֹרֵינוּ, וְכַדְבָּרֵי הַגְּמָרָא בַּפְּסָחִים (ל' ע"ב), וְז"ל: "אִמְרֵי לִיָּה רִבִּינָא לִרְבִּי אֲשִׁי, הֵנִי סָכִינִי בַּפְּסָחָא הֵיכִי עֲבָדִין לָהּ (כִּיצַד מַכְשִׁירִים סָכִינִים לַפֶּסַח)? אִמְרֵי לִיָּה, לְדִידִי חֲדָתָא קָא עֲבָדִין (אִמְרֵי לִיָּה רִבִּינָא לִרְבִּינָא שְׁהוּא לֹא מַכְשִׁיר סָכִינִים אֲלֵא קוֹנָה מַעֲרַכְתָּ סָכִינִים חֲדָשָׁה לַפֶּסַח). אִמְרֵי לִיָּה, תִּינָח מִרְדָּפְשֵׁר לִיָּה, דְּלֹא אֲפִשֵׁר לִיָּה מֵאִי (אִמְרֵי לִיָּה רִבִּינָא לֹא לִכֵּל אֶחָד יֵשׁ אֲמַצְעִים לַחֲחִלְיָא אֶת הַכָּלִים שְׁלֹו לַפֶּסַח, וְמֵה יַעֲשׂוּ אֲנָשִׁים אֲלֵו). אִמְרֵי לִיָּה, אֲנִי כַּעֲנִין חֲדָתָא קָאִמְרֵינָא - קִתִּיָּהּ בְּטִינָא, וּפְרִזְלִיָּהּ בְּנוֹרָא, וְהָדָר מַעֲיִלְנָא לְקִתִּיָּהּ בְּרוֹתְחִין" (אִמְרֵי לִיָּה רִבִּינָא שְׁהוּא לֹא תִכְוֹן שְׁקוֹנָה חֲדָשִׁים מִמֶּשׁ, אֲלֵא שְׁעוּשָׁה אֶת הַסָּכִינִים כַּעֲנִין חֲדָשִׁים, כְּלוֹמֵר שְׁמַגְעִיל אוֹתָם עַד שְׁנַעֲשִׂים נִקִּיִּים מִכֵּל בְּלִיעָה כְּחֲדָשִׁים, וְזוֹהִי הַגַּעֲלַת הַכָּלִים הַמְּזוֹכָרָה. וְלִשָּׁם כֵּךְ, הִיָּה מַצְפָּה אֶת יְדִית הַסָּכִינִים בְּטִיט אוֹ בַּגֶּבֶס, שְׁהִי עֲשׂוּיִים מִחוֹמֵר שׁוֹנֵה מֵהֶקֶת, וּמִלְבָּן אֶת קֶת הַבְּרִזֵּל בָּאֵשׁ, וְשׁוֹב מַכְנִים אֶת הַיְדִיּוֹת בְּרוֹתְחִין לַהֲגַעֲלָהּ, עִכ"ל הַגְּמָרָא. מִכָּאֵן לְמַדְנוּ שֶׁיֵּשׁ אֲפִשְׁרוֹת לַהֲגַעֲלֵל כָּלִים לַפֶּסַח כְּדִי לַהֲכַשִּׁיר, וְגַם לְמַדְנוּ אוֹפֵן הַכְּשֵׁרֶת סָכִינִים לַפֶּסַח.

נְעִיצַת סָכִינִים בְּקִרְקָע

הַגְּמָרָא בְּשִׁלְחֵי מַסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (ע"ו ע"ב) דָּנָה בְּעִנְיַן הַכְּשֵׁרֶת סָכִינִים, וְז"ל: "הַסָּכִין - שְׁפָה וְהִיא טְהוֹרָה. אִמְרֵי רַב עֻקְבָּא בִּרְ חַמָּא, וְנוֹעֲצָה עֶשְׂרֵה פְעָמִים בְּקִרְקָע". וְעַל כֵּךְ מִבִּיאָה הַגְּמָרָא מַעֲשֶׂה עִם שְׁבוֹר מִלְכָּא, וְז"ל: "כִּי הָא דִּמְרֵי יְהוּדָה וּבֹאֲטִי בִּרְ טוֹבִי הוּוּ יִתְבִּי קָמִיָּה דְּשְׁבוֹר מִלְכָּא (הֵם הִיוּ יוֹשְׁבִים בְּמַחֲצֵתוֹ שֶׁל שְׁבוֹר מִלְכָּא), אִיִּיתוּ לְקָמִיָּהּ אֲתֵירוֹגָא, פֶּסֶק אַכֵּל (הִגִּישׁוּ לַפְּנִיָּהם אֲתֵירוֹג, וּפֶרֶס הַמֶּלֶךְ חֲתִיכָה מִמֶּנּוּ בְּסָכִין שְׁלֹו וְאֲכָלוּ), פֶּסֶק וְהָבֵי לִיָּה לְבֹאֲטִי בִּרְ טוֹבִי (אֲחִיִּי חֲתָן פְּרוּסָה מֵהַאֲתֵירוֹג וְתֵתֵן לְבֹאֲטִי בִּרְ טוֹבִי בְּלִי לַעֲשׂוֹת לְסָכִין שׁוֹם הַכְּשֵׁרָה). הָדָר דְּצָה עֶשְׂרֵה זִימְנֵי בֹאֲרַעָא, פֶּסֶק, הָבֵי לִיָּה לִמֵּר יְהוּדָה (כְּשִׁכִּיבְדָּ אֶת מֵרִי יְהוּדָה, נִעֵץ אֶת הַסָּכִין בְּקִרְקָע עֶשְׂרֵה פְעָמִים כְּדִי לַהֲכַשִּׁירָה). אִיִּלְ בֹּאֲטִי בִּרְ טוֹבִי, וְהָהוּא גִבְרָא לֹאֵו בִּרְ יִשְׂרָאֵל הוּא? (הַתְּלוֹן בֹּאֲטִי בִּרְ טוֹבִי לַפְּנֵי שְׁבוֹר מִלְכָּא מְדוּעַ כְּשִׁכִּיבְדָּ אוֹתוֹ לֹא הַכְּשִׁיר אֶת הַסָּכִין, וְהָלֹא גַם הוּא יְהוּדִי. יֵשׁ לְצִיֵּין כִּי הוּא הִיָּה עֲבָד שְׁקִיבֵל עֲלֵיו מִצְוֹת כִּיְהוּדִי עֵינֵין תּוֹסִי שֶׁם). אִיִּלְ (שְׁבוֹר מִלְכָּא): מֵרִי קִים לִי בְּגוֹיָה, וְמֵרִי לֹא קִים לִי בְּגוֹיָה (לֹא יִדְעִיתִי אִם הֵינֶךְ מְקַפֵּיד עַל הַכְּשֵׁר כָּלִים אוֹ לֹא). אִיכָא דְּאִמְרֵי, אִיִּלְ, אִידְכֵּר מֵאִי עֲבָדְתָּ בְּאוֹרְתָא (יֵשׁ שְׁפִירְשׁוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ הִזְכִּיר לוֹ מֵה עֲשָׂה בְּלִיל אֲמֵשׁ, שֶׁכֵּן הִיָּה נִהוּג אֲצִלָּם לַהֲכַנִּים לְמִתְאַרְחִים שְׁתֵּי גוֹיּוֹת, וְכַשְׁהַבִּיאֻם לְמֵרִי יְהוּדָה סִילְקֵן מִיִּיד בְּבֹאוֹ לְחֲדָרוֹ, וְאִילוּ בֹּאֲטִי לֹא סִילְקֵן, וְלִכֵּן אִמְרֵי לוֹ הַמֶּלֶךְ רִאִיתִי אֲמֵשׁ שְׁאֵתָה לֹא מְקַפֵּיד עַל שְׁמִירַת מִצְוֹת. וְהוֹסִיפוּ הַתּוֹסֵפוֹת שֶׁם ד"ה אִידְכֵּר שְׁלֹא חֲטָא כִּיּוֹן שְׁהִיָּה עֲדִיין מַעֲוֹב גִּט שְׁחֹרֹר). וְלִמְעֵשָׂה, אֵין כָּל הַסָּכִינִים שׁוִים לְגַבִּי הַכְּשֵׁרֶם, וְכַדְלָקְמָן.

הַכְּשֵׁרֶת הַסָּכִינִים

יִשְׁנֵם סָכִינִים שֶׁהַכְּשֵׁרֶם בְּנִיקוּי וּבִשְׁפָשׁוֹן וּבַהֲדָחָה טוֹבָה; וִישׁ שְׁצִרִיכִים הַגַּעֲלָה, וִישׁ שְׁצִרִיכִים לִיבּוֹן.

סָכִין שֶׁל הַלֶּחֶם. הַכָּלִל הוּא, כָּל סָכִין שֶׁלֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ מִעוֹלָם בַּחֵם אֲלֵא בְּצוּן, כִּגוֹן סָכִין הַמְּיוֹחֶדֶת לַפְּרִיסַת לֶחֶם - יִכּוֹל לַהֲדִיחָה הֵיטֵב וְלַהֲשַׁתֵּם בָּהּ בַּפֶּסַח. אֲבֵל דְּרוֹשִׁים לִזֶּה שְׁנֵי תִנְאִים: שְׁלֹא יִהְיֶה עַל

הַשִּׁיעוּר לַעֲלִיּוֹ נִשְׁמַת:

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פְּרִשַׁת הַשְּׁבוּעַ: תְּזַרְעֶה

הַשִּׁיעוּר נִמְסַר ע"י הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל, בְּשַׁנַּת תִּשְׁס"ג.

כָּלִים בְּדִינֵי עֲגֻלַת כָּלִים

חֻבַּת לִימוּד הַהֲלָכוֹת כְּדַבְעִי

כְּתוּבוֹ הַפּוֹסְקִים בְּעִנְיַן הַגַּעֲלַת כָּלִים: "רִבִּים הֵם הַמַּגְעִילִים וּמוֹעֲטִים הַמִּבְיָנִים".

וּלְפִיכֵךְ, טוֹב לְשֹׂאֹל חֲכָם אֶת אוֹפֵן הַהַגְעֵלָה הַנִּצְרָכָה לְכָל כָּלִי וְכָלִי, בְּטֶרֶם יִגְעִילֵנוּ (עֵינֵינוּ מִשְׁנִיב בְּסִי' תִּנְי"ב ס"ק ח', וְכֵן כַּה"ח שֶׁם ס"ק כה).

וְאֵכֵן הִיָּתָה תְּקוּפָה שְׁדִינֵי הַגַּעֲלָה הִיוּ מֵהַדִּינִים הַקְּשִׁים בְּיוֹתֵר מִבִּין הַלְכוֹת הַפֶּסַח, כִּיּוֹן שֶׁלֹא לְכָל אָדָם הִיָּתָה אֲפִשְׁרוֹת לְקִנוֹת מַעֲרַכְתָּ כָּלִים מִיּוֹחֶדֶת לַפֶּסַח, וְהִיוּ מַכְשִׁירִים כָּל דָּבָר. בִּימֵינוּ אֲמִנֵם רִבִּים הַמַּחֲזִיקִים מַעֲרַכְתָּ כָּלִים שְׁלֵמָה לַפֶּסַח, וִישׁ הַחוֹשְׁבִים שְׁכִיּוֹן שְׁכָךְ, אֵין לָהֶם מָקוֹם לַהֲתַעֲסֵק בַּהֲכָשֵׁרֶת וְהַגַּעֲלַת הַכָּלִים, אֲךָ טוֹעִים הֵם, כִּי רִבִּים הַמְּקוֹמוֹת בְּבֵית וּבְפֶרֶט בְּמִטְבַּח הַמַּחֲיִיבִים הַכְּשֵׁרָה, וְשֹׂאִי אֲפִשֵׁר לַחֲחִלְיָא אוֹתָם - כִּגוֹן הַשִּׁישׁ בְּמִטְבַּח, הַכִּירִיִּים, הַבְּרִזִּים, הַכִּירִיִּים, יְדִיּוֹת הַמְּקַרֵּר וְהַמְּקַפֵּא וְכַדוֹמָה. וְשֹׂמָא תִּאֲמַר שְׁדַבְרִים אֲלוֹ הַמְּזוֹכָרִים אֵינֵם בֹּאִים בְּמַעַע עִם רוֹתְחִים כָּלִי, לִשָּׁם כֵּךְ יִבְאוּרוּ בְּשִׁיעוּר זֶה בְּעִזְיָה כָּלִים בַּהֲכָשֵׁרֶת הַבֵּית וְהַמִּטְבַּח. וִישׁ מְקוֹמוֹת שֹׂאִין אָדָם חוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם שְׁצִרֵךְ לַהֲכַשִּׁיר אוֹ כִּיצַד לַהֲכַשִּׁיר.

כִּיצַד הַגַּעֲלָה מִכְשִׁירָה כָּלִים

נַחֲלִקוּ הַפּוֹסְקִים מֵה עוֹשָׂה אוֹ גּוֹרֵמַת פְּעוּלַת הַהַגְעֵלָה.

דַּעַת הַרְמ"א: הַהַגְעֵלָה גּוֹרֵמַת לְהוֹצֵאָה וְהַפְּלָטָה הָאִיסוּר הַמַּהֲכָלִי, וְז"ל (שו"ע או"ח ס"י תנא ס"ג): "פִּי הַפְּלָטָה שֶׁהַכָּלִים פּוֹלְטִים הָאִיסוּר שְׁבָהֶם וְהוּא מִלְשׁוֹן שׁוֹרוֹ עֲבַר וְלֹא יִגְעִיל" (וְעֵינֵינוּ תּוֹסֵפוֹת ע"י ע"י ע"ב ד"ה 'אִמְרֵי רַב הוֹנָא' שְׁכּוֹתְבִים וְז"ל "מִשּׁוֹם דְּלֹא מֵהִנֵּא הַגַּעֲלָה אֲלֵא לַהֲפִלִּיט הָאִיסוּר הַבְּלוּעַ בְּתוֹךְ הַסָּכִין" עכ"ל). יֵשׁ הַמְּבֹאֲרִים שֶׁהַגַּעֲלָה גּוֹרֵמַת לְבַטֵּל אֶת הָאִיסוּר עַל יְדֵי הַתַּעֲרַבְבוּתוֹ עִם הַמֵּיִם. וִישׁ הַלּוֹמְדִים שֶׁהַהַגְעֵלָה שׁוֹרֶפֶת אֶת הָאִיסוּר הַבְּלוּעַ בְּכָלִים. הַנִּפְקָא מִינָהּ לַהֲלַכָה בֵּין הַטַּעֲמִים הַנִּיִּל הִיא, אִם מִי הַהַגְעֵלָה מוֹתֵרִים בְּשִׁתָּהּ. וְעוֹד נ"מ, אִם הַכָּלִי הַגְּדוֹל שְׁמַגְעִילִים לְתוֹכּוֹ נִשְׂאָר בַּכְּשֵׁרֹתוֹ אוֹ בְּלַע מִפְּלִיטָה הַכָּלִים שֶׁהוֹגְעֵלוּ בּוֹ: לְדַעַת הַרְמ"א וְכֵן לְדַעַת הָאוֹמְרִים שֶׁהַגַּעֲלָה גּוֹרֵמַת לְאִיסוּר לְצִאָתָה - אִסוּר לְשִׁתּוֹת אֶת מִי הַהַגְעֵלָה כִּיּוֹן שֶׁהֵם בְּלוּעוּ מֵאוֹתוֹ הָאִיסוּר, אֲא"כּ יֵשׁ שְׁשִׁים כִּנְגָדוֹ. וְלִטַּעַם שֶׁהָאִיסוּר נִשְׂרָף בּוֹ - מוֹתֵר. נִפְקָא מִינָהּ נּוֹסֶפֶת הִיא, הָאִם צִרִיךְ שִׁיעוּר מִי הַהַגְעֵלָה יִהְיֶה פִי שְׁשִׁים מִנְפַח הַכָּלִי הַמוֹגַעֵל: לְדַעַת הָאוֹמְרִים שֶׁהַגַּעֲלָה מִבְּטֵלֶת אֶת הָאִיסוּר - צִרִיךְ כֵּן, וְלִשְׂאָר הַדַּעּוֹת: אֵין צוּרֵךְ בְּכֵךְ. וְעֵינֵינוּ בְּרַבְנֵי יְרוּחַם שְׁכּוֹתְבֵי וְז"ל (תּוֹלְדוֹת אָדָם נִתְיָב יז חֲלָק ח דף קסא): "אֵין לַהֲגַעֲלֵל כָּלִי בֵּן יוֹמָא אֲלֵא א"כּ יֵשׁ בְּמִי הַיּוֹרָה גְּדוֹלָה שְׁמַגְעִילִים בָּהּ ס' כִּנְגָד כָּל הַכָּלִי כִּי בְּכּוֹלִיָּה מִשְׁעֲרִינָן זֶה כְּתַבְתִּי בְּעִנְיַן הַפֶּסַח ח"ב", עכ"ל. וּמִבִּיא הַרְמ"א בְּשֶׁם הַרְמ"ש (בְּסִי' תִּנְי"ב ס"א) שְׁכָךְ יֵשׁ לַעֲשׂוֹת אִם מַגְעִיל אֶת הַכָּלִי אַחֲרֵי שַׁעַת חֲמִישִׁית בְּעֶרֶב פֶּסַח. וְכַדִּי לַחֲשֹׁב מֵהוּ שִׁיעוּר פִּי שְׁשִׁים בְּמִיִּים כִּנְגָד הַכָּלִי, מִכְּנִיסִים אֶת הַכָּלִי לַיּוֹרָה גְּדוֹלָה מִלֵּאָה מִיִּם עַד שְׁפָתָהּ, וְכָל הַמִּיִּם הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנָּה הוּא הַנִּפַח שֶׁל הַכָּלִי, וְצִרִיכִים כְּמוֹת שֶׁל שְׁשִׁים פְּעָמִים בְּשִׁיעוּר הַמִּיִּם שִׁיִּצְאוּ מֵהַיּוֹרָה.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

יצפה את מושב הכיריים, הכפתורים והחצובות והמכסה בנייר כסף (עיני שו"ע סי' תנא סעי' ד' ורמ"א. וכן שו"ת רב פעלים ד', או"ח סי' יז, וכן לכה"ח שם ס"ק יד).

כלי חרס אין הגעלה

כלי חרס אין להם הגעלה, והגמרא אומרת שבבית המקדש היו הכהנים מבשלים או צולים את האוכל שלהם, וכל יום בערב היה בא אחד הכהנים ואוסף את סירי החרס ושוברם, והטעם מפני שהבלוע בפנים יעשה למחר נותר, וכיון שהסירים היו מחרס, לא מועילה להם הגעלה.

ולענין טומאה – מעיקר הדין כלי מתכת שנטמא אפשר להכשירו בהגעלה, או לנקב ולעשות חור מלמטה כמוציא רימון ואז הכלי בטל מהיות כלל. שיעור החור שמבטל מכלי את תורת תשמישו הוא כמוציא רימון, כדי שלא יוכלו להשתמש בו לפירות אחרים, והוא השיעור הגדול ביותר שקבעו. לאחרונה מצאו כלי כזה עם חורים, והתווכחו חכמי החלם שמצאוהו לשם מה החור, ומרוב בורותם העלו השערות שלא שמעתה אוזן, ואילו היו לומדים היו יודעים שזה היה כנראה כלי שקיבל טומאה, ועשו בו חור כדי לבטל ממנו שם של כלי תשמיש.

מה בין בליעת איסור לבליעת נותר במקדש?

ישנו הבדל בין כלי שבלע איסור, כגון שנתבשל בו בשר ואחר כך חלב, או שנתבשלו בו איסורים אחרים, וכן אם קנה כלי ישן מגוי – לבין כלים הבלועים מתבשילין בבית המקדש; שכן כל איסור שנבלע בכלי, בשעת בליעתו כבר היה בו איסור. אבל כלי שבלע מתבשילין של המקדש, בלע דבר כשר ורואוי לאכילה, ורק אחר כך נאסר כשיעברו עליו 24 שעות או לילה למאן דאמר (ר"ת). והנפקא מינה היא, לענין סיר שבלע דבר טרף, שנעשה טעמו פגום לאחר 24 שעות, ולמרות שאין אנו מרגישים בטעם פגום כשמבשלים בסירים כשרים שעברו עליהם 24 שעות, אבל בעלי מקצוע המנוסים בטעמים עדינים יכולים להבחין בזה.

דין כלי זכוכית

בדורות קודמים, כלי הזכוכית לא היו כל כך חזקים כמו היום, ולא היו סובלים משקאות רותחים בכלל, והיו מתנפצים מהחום אם לא היו מכניסים בו מתכת שתמשוך את החום ותמנע מהזכוכית להתנפץ, ועל כן, בסוג כזה של זכוכית יתכן שהיו אומרים שאינו בולע ברותח. אבל מדברי הי"ב איש חי' רואים שהזכוכית בולעת, ולמרות הקושי שיש להקשו עליו, מיושבים הדברים וכדלקמן. כתב הבא"ח (צו אות י"ד): כלי זכוכית לשימוש בצונן, ניתן להגעילם על ידי עירוי ג' ימים. אבל אם נשתמש בהם לחמין – אין מועילה להם הגעלה – משמע מדבריו שכלי זכוכית בולע.

ויש שטענו כנגדו על חומרתו, שהרי מרת כתב שכלי זכוכית אינם בולעים. אך נעלם מהם רמב"ם מפורש, וז"ל (פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג'): "הלוקח כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות וכלי זכוכית דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילין במי מקוה ואחר כך יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות. ודברים שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות מדיחן ומטבילין והן מותרות. ודברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחממי חמין מגעילן ומטבילין והן מותרין".

דהיינו, לדעת הרמב"ם כלי זכוכית בולעים, ובעקבותיו כתב הבא"ח את דבריו שבולעים. וכיון שרמב"ם זה לא הוזכר בהלכות פסח אלא

הסכין הטבעה של שם היצרן, שאם ישנה קיים חשש שמא נדבק באותו חריץ מעט חמץ. וכן שלא יהא בלהב שיניים מחודדות כמו מסור שאין אפשרות לשפשף בין החריצים. ותנאי נוסף שהסכין תהיה עשויה מקשה אחת מברזל, אבל אם היא עשויה מחיבור של ידית מעץ על הברזל, יש לעטוף את מקום החיבור של הסכין לברזל בגבס, ולהכשיר כנ"ל.

סכיני חיתוך בשר. ישנם סכיני מטבח המיוחדים לחיתוך בשר צלי רותח, וכן חותכים עמה 'קוגל' רותח בהיותו גוש שדינו ככלי ראשון, וכיון שבלעו ברותח ללא נוזלים צריכים ליבון, וכבולעו כך פולטו. **סכיני מטבח** פשוטים שרגילים להשתמש בהם כדי להפוך שניצל בעת טיגונו וכדומה, גם כן צריכים ליבון, ולא תועיל להם הגעלה כיון שבליעתם היתה ביבש ללא נוזלים.

סכינים לחיתוך פירות או לחיתוך שאר דברים עדינים, ואין משתמשים בהם כלל לחמץ כלל, די בשטיפתם היטב. סכינים עדינים לא היו כמו הסכינים שהשתמשה בהם אשת פוטיפר, שהיו הנשים צוחקות עליה מה היא כל כך רודפת אחרי יוסף הצדיק, עד שהיתה נראית כמו אשה חולה. וכדי להמחיש להם את שגוניה, הביאה להן סכינים חדים יותר משל שחיטה ומילה, ונתנה להם אתרוגים ותפוחי עץ עם קליפה, וקראה ליוסף שיכנס לאולם, והיו הנשים מחתכות בסכין מבלי להסיר מבטן מיוסף הצדיק עד שנחתכו להם הידיים בלי לשים לב. עוד מובא במדרש שיוסף מרוב צדקותו לא היה מביט באשת פוטיפר כלל, וז"ל המדרש (שכל טוב בראשית פרק לט) "עד היכן ר' חנינא בשם ר' אחא עד שנתנה שרתוע, פי' שפוד של ברזל, תחת צוארו כדי שיתלה עינו ויביט בה, ואעפ"כ לא הי' מביט בה, זהו שאומר הכתוב עינו בכבל ברזל באה נפשו הכל נאמר על מרשעת הזו". ועיין מסכת יומא (דף ל"ה) שכל יום היתה משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה ערבית (היתה מחליפה בגדיה בוקר וערב בכדי למשוך את תשומת ליבו של יוסף שישתכל עליה (עיין רש"י שם)).

מקרה

צריך שטיפה וניקוי במים וסבון. ואם יש מקום שיש בו חמץ וא"א לנקותו, כגון בחריצים שבדלת, או בין הגומי לדלת – ישפוך שם חומר ניקוי כדי שיפסל החמץ ממאכל (רמ"א תנא סעי' כז). ידיעות המקרה צריכות ניקוי ועירוי מים חמים (רמ"א שם, ועיין משנ"ב ס"ק קסא, וכה"ח שם ס"ק ש"ד). ואם הניח במקפיה לחם וכדו' יש להפשירו ולנקותו היטב, כי לפעמים פירורים מכוסים בשכבה של קרח.

מפות שולחן

מפות שולחן גם צריכות הכשרה, שכן לעיתים במהלך השנה נשפך עליה דברים חמים או משקאות חריפים חמץ וכדומה, והכשרתם היא על ידי כביסה במים רותחים. מפה שא"א לכבסה ברותחין כגון העשויה מחוטי ניילון – יכבסנה במים קרים או פושרים עם אבקת כביסה (בא"ח צו יא), ויצניענה עד לאחר הפסח.

כיריים של גז או חשמל

לכיריים של גז או של חשמל יש צורך בהכשרה ובנקיון מיוחד. יש לנקות את כל החלקים היטב. את החצובות יש ללבן ליבון קל. על מכסה הגז, הכפתורים ומושב הכיריים יערה מים רותחים, ועכ"ז

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ישברו וכו'. ושמאל אמר: לא ישברו... ואזאדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל להנהו דמזבני כנדי אשוו זביני אכנדיכי, ואי לא, דרשינא לכו כרבי שמעון וכו'.

טעמו של שמואל הוא: על מה שבלוע בסיר לא גזרו חכמים שאסור להשהותו, ואחר הפסח מותר להשתמש בו.

ומבאר רש"י: שהיו הסוחרים מוכרים בערב פסח את הסירים ביוקר, ואמר להם שמואל אל תעלו את דמיהם יותר מכדי שווין, שאם תעשו כן, אני אפסוק לאנשים כר"ש דמותרות הקדרות הישנות לאחר הפסח.

ואומרים התוס' ששמואל התכוון רק לאיים עליהם, וכן האחרונים גזרו, כמו שגזרו בזמנם על מפקיעי המחיר של הדגים, ואסרו לקנות עד שהוכרחו להוריד את המחיר, וכן מצאנו בהדסים שהפקיעו את מחירם, ושמואל גזר שיורידו את המחיר, ואם לא, יתיר לקנות הדס קטום, ואמר כן רק כדי לאיים עליהם (עיין תוס' סוכה ל"ד ע"ב ד"ה ולדרוש להו).

ולמעשה לענין הגעלת צלחות חרסינה או צלחות פורצלן – אין שום אפשרות להכשירן לפסח א"כ השתמשו בהן בכל השנה בצונן, ואז מספיק עירוי או אפי' במים וסבון בלבד.

כיצד מגעילים ?

כתוב ברמב"ם (פי"ז מהלכות מאכלות אסורות ה"ד): "כיצד גדולה וממלא עליה מים עד מגעילן? נותן יורה קטנה לתוך יורה שיצופו על הקטנה ומרתיחה יפה יפה. ואם היתה יורה גדולה מקיף על שפתה בצק או טיט וממלא מים עד שיצופו המים על שפתה ומרתיח".

למעשה איננו עושין כן, אלא אנו ממלאים סיר עם מים ומרתיחים אותם, ומכניסים את הכלי לתוכו ומשהים מעט כדי שיפלוט הכלי את אשר בלע, ובזה הוא מוכשר (עיין שו"ע תנ"א סעי' ג, ה', ו', וכן שו"ע תנ"ב סעי' ז').

אם השתמש בטעות בכפית או מזלג בשרי לחלב או להיפך, ורוצה להגעילם – יקח סיר רב מים עם מעט חומר ניקוי לכלים (אמה) וירתיחים, ויניח בו את המזלג או הכפית, יוציאם וישטפם במים קרים.

נ"ט בר נ"ט – בשר בחלב

כלי שהיה בו שומן שנשאר במשך הלילה: השומן אינו נותן טעם נפגם, אלא מה שנבלע בכלי נותן טעם נפגם.

למשל: אם בישל בשר בסיר, ובא ילד והניח בתוכו חלב – בודקים אם יש ששים כנגדו.

סיר של בשר וילד הכניס אבן שיש לתוך הסיר – האם אבן שיש זו מצטרפת להיתר או לאיסור? מבואר בפוסקים: כמו שמים נבלעים באוכל, כך גוש אבן השיש, בלע בשר, והוא מצטרף לבטל בששים (ויש חולקים, עיין שו"ע סי' צ"ט סעי' א', ולשבחי צדק שם, וכן לדרכי תשובה).

הגמרא מספרת על ילתא אשתו של רב נחמן (שהיתה בתו של ראש הגולה) שביקשה ממנו לטעום בשר בחלב. אמר ר"נ לתלמידיו: זויקו לה כחלי (דד של בהמה שיש בו גם חלב וגם בשר) ותעשו בו פסים בסכין, ותבשלו לה אותו.

נשאלת השאלה מה טעם סיפור זה ?

בהלכות מאכלות אסורות, על כן נעלם מעיניהם. אולם לדעת בא"ח להחמיר כסברת הרמ"א (להלן) שלא מועיל להם הגעלה אם בלעו חם.

ואם יבוא מאן דהוא בטענה שמא נפלה טעות דפוס ברמב"ם, כבר כתב הרב קפאח ע"ה: "כלי זכוכית וכלי מתכות – דברי רבנו ברורים, פתח בחומר כלי מתכת וכלי זכוכית ואח"כ דן בשימושם והכשרם. ולעולם, דין כלי זכוכית כדין כלי מתכות שבולעים. ואין להקל בכלי זכוכית וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות במסכת ע"ז דף ע"ה – ע"ה".

וז"ל השו"ע (סי' תנא סעי' כ"ו): "כלי זכוכית אפי' מכניסים לקיום ואפי' משתמש בהם בחמין אין צריכים שום הכשר (וזה בניגוד לדברי הרמב"ם) שאינם בולעים ובשטיפה בעלמא סגי להו". והוסיף הרמ"א וכתב: "ויש מחמירים ואומרים דכלי זכוכית אפי' הגעלה לא מהני להו, וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו" (ועיין לכה"ח ולמש"ב שם).

אפשר שבדורו של הרמב"ם השימוש בכלי זכוכית היה בכלי שני או שלישי, ודאי שניתן להגעילם.

אבל בכוסות של דורנו שרוב שימושם במים רותחים, אין מועיל להם כל הגעלה.

מעשה שהיה באדם אחד שאמר שהוא קנה כוס זכוכית והשתמש בה במשך כמה שנים וצבעה השתנה. הלך לחכם אחד ואמר לו: כבוד הרב, אמרת שכוס אינו בולע. וא"כ מדוע בכוס שלי השתנה הצבע, כנראה שהוא בלע. ענה לו הרב: אינה דומה הכוס שלך לשאר כוסות, אפשר שהשימוש שלך היה בחום וכדו'.

ולמעשה, כלי זכוכית למשקה קר, כגון: בקבוק בירה או כוסות - ידיחם היטב מכל חמץ הדבוק בהם וישטפם, ויניחם בקערת מים, וכל כ"ד שעות יחליף את המים, וזאת במשך ג' ימים - וזה נקרא "עירוי".

כוסות למשקה חם - נוהגים להחמיר, ולא מכשירים אותם (עיין לכה"ח סי' תנא ס"ק רצ"ג משם ר"ז).

כלי פלסטיק

יש אומרים: דינם כחרס ואין מועילה להם הגעלה. ויש אומרים שדינם ככלי מתכות רגילים.

כיום ישנם סוגים רבים של כלי פלסטיק, מהם דקים ומהם עבים. וכבר למדנו מחז"ל שההבדל בין זכוכית לפלסטיק הוא, שאם זכוכית נשברת יכול לקחת את השברים וללכת לאומן שיתכסם, ויעשה מהם כלי חדש. אבל לכלי פלסטיק שנשבר, לא יועיל מאומה.

ולמעשה, דינם ככלי מתכות וכפי בליעתם כך הכשרתם, ובתנאי שימושם היה ככלי שני. אבל אם השתמש בהם לכלי ראשון, כגון: מצקת מרק וכדו' - יש להחמיר ולהכשירה במים רותחים בסיר שנמצא ע"ג האש, אך מהדין די בעירוי מכלי ראשון.

צלחות חרסינה או פורצלן

בגמרא מובאת מחלוקת בין רב לשמואל בענין קדירות של חרס לאחר הפסח, וז"ל (פסחים ל' ע"א): "אמר רב: קדירות בפסח

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

אך כיסוי זה מועיל רק להרגשה הטובה אך לא להלכה, כיון שעדיין נכנסים מים חמים מתחת לכיסוי ואינו אטום לגמרי.

ולמעשה, ינקה אותו בכל החורין והסדקין, ייבשנו היטב, ויערה עליו מים רותחין, ואם יש חורים יסתמם, וניתן להכשירו באופן זה אע"פ שהוא עשוי חרס, מכיון שהוא בד"כ בולע חמץ פגום שאינו ראוי לאכילה. והרוצה להוסיף ג"כ את הכיסוי הנ"ל, תבא עליו ברכת טוב (עיין שו"ע יו"ד ק"ה סעי' ב', וכן לכה"ח תנ"א ס"ק טו"ב, כ', פד, פה. ומשנ"ב ס"ק יא, לו).

שיש

יש לנקות היטב את השיש ואח"כ לערות עליו מים רותחין. ואם מצויים בו חורים או סדקים – יסתמם בגבס וכדו'. ומה טוב גם כן לכסותו בנייר כסף (שו"ע ס"י תנא סעי' ח').

שיש שערכו עליו בצק או הניחו עליו סיר רותח – ינקנו היטב, ויערה עליו מים רותחים, ויש חיוב לכסותו בנייר כסף ובניילון (עיין שו"ע תנא סעי' יז ונו"כ שם).

ברז

יש לנקותו היטב בכל החריצים, ואח"כ יערה עליו מים רותחים.

הכשרת מטבח מוסדי

לרוב המטבחים המוסדיים יש מערכת קיטור העוברת בצינורות ומספקת חום לסירי הבישול, ורבו השאלות כיצד יש להגעיל מטבח כזה. ועל כן, כל מוסד או ישיבה וכדו' ישאלו לחכם הכיצד יש להכשיר את המטבח לפסח, ובפרט תנורים, וכ"ש תנורים שיש בדלת זכוכית.

מכשיר "קיטורית"

הגעלה בחמי טבריה אינה מועילה, כיון שזה לא נקרא "חמי האור".

כיום ישנו מכשיר חשמלי הנקרא "קיטורית" – ולא ניתן להגעיל כלים בעזרתו כיון שהוא מפיק רק אדים. ההגעלה צריכה להיות במים שהם בדרגת רתיחה, ויהיו בועות כתוצאה מרתיחתם.

כבולעו כד פולטו

כלל נתנו לנו חז"ל בהכשרת כלים והוא: "כבולעו כד פולטו", דהיינו באותה הדרך שבה הכלי בלע את החמץ, כך יפלוט את החמץ שבו. ואומרים חכמי המוסר: כך אדם שעשה עוון תקנתו היא, כבולעו כד פולטו. ואם נהנה ממאכל איסור עליו לדעת כיצד לתקן זאת, כגון: ע"י צום. וכמו שמצינו במגילה שאכלו ונהנו בסעודת אחשוורוש, והתיקון היה "וצומו עלי". וכן מצינו בחוה ואדם שאכלו בע"ש מעץ הדעת, והתיקון הוא לאכול בליל שבת (ועיין בהקדמת הבא"ח לפרשת בראשית לשנה שניה).

כלי מלוכלך מאד

מובא באחרונים: כלי שא"א לנקותו מחמת חמץ הדבוק עליו, כגון: מחבת, שבין הידית לכלי ישנה הצטברות של שמן שרוף, א"א להגעילו. ועל כן ישפוך על החמץ הדבוק בסדקים חומר ניקוי כגון אקונומיקה וכדו' על מנת לפגום את החמץ מאכילה, ויצניע כלי זה עם כלי החמץ (עיין שו"ע תנא סעי' א').

התשובה לכך נלמדת מדברי הרמב"ם לא יאמר אדם בשר בחלב אינו טעים ואי אפשר לאכול בשר בחלב, אלא יאמר אני רוצה ומעוניין בכך, אלא שהתורה אסרה. וכן אמרה ילתא אני רוצה לטעום בשר בחלב כדי לדעת מה התורה אסרה בשר וחלב אע"פ שהוא טעים (עיין חולין ק"ט ע"ב).

כלים שנקנו מגויים – צריכים טבילה

ישנו הבדל בין הגעלה לטבילה. בהגעלה – אם לוקח סיר גדול ורוצה להגעילו בתוך סיר אחר, אך אין כולו נכנס, יכול להכניס צד אחד ולהגעילו, ואח"כ יהפכנו לצידו השני וכן הלאה. אבל בטבילת כלי – חייב להכניס את כולו לתוך מי המקוה, ואם הכניסו חלקית לא עלתה לו טבילה (וכמו לענין טבילת אשה שאם יצאה אפילו שערה אחת משערות ראשה מחוץ למקוה לא עלתה לה טבילה. עיין ליו"ד סי' ק"כ בפ"י ס"ק ג').

הגמרא אומרת (במסכת ע"ז ע"ה ע"ב): "הלוקח כלי תשיש מן העובדי כוכבים את שדרכו להטביל יטביל, להגעיל יגעיל, ללבן באור ילבן באור, השפוד והאסכלא מלבנן באור הסכין שפה והיא טהורה".

ונחלקו הפוסקים האם החיוב של טבילת כלים מדאורייתא או מדרבנן (עיין פ"ת שם ס"ק ד', ובא"ח ש"ש פרשת מטות אות ב'), והנ"מ היא: אם החיוב מדאורייתא – אין ילד קטן הפחות מגיל י"ג שנים נאמן לומר שהטבילם. אבל אם החיוב מדרבנן – נאמן קטן להטבילם.

המוכרים בקיוסקים שמגישים משקאות קלים בכוסות זכוכית, צריכים להטבילם ואח"כ להגיש לאנשים (אם הם תוצרת חו"ל).

כלי שלא הוטבל, גם אחרי מאה שנה צריך לטובלו, ולא חל עליו "התיישנות" (עיין בא"ח שם אות י"ט). כלי זכוכית או מתכת שהם חד פעמיים, כגון: בקבוק בירה של חו"ל, אין צורך להטביל.

הטובל כלי אחד (אפילו מזלג) יברך "בא"ה...על טבילת כלי", ואם טובל כמה כלים יברך "על טבילת כלים" (עיין לבא"ח פרשת מטות ש"ש אות ד').

ויזהר להוציא את המדבקות שעל הכלי קודם טבילתו, כגון: מדבקות המחיר או ארץ הייצור וכדו' (ועיין בא"ח שם סעי' י"ח).

זכר בשבת שלא טבל את הכלי

מובא בגמרא: אם זכר ביום שבת שלא טבל כלי מסוים, ילך למקוה ויאמר שכוונתו לקחת מעט מים, ויכניס את הכלי ויטבלנו. זה בזמנם שהיה נהר או בור מים, ועל כן התקנה המובאת בגמרא טובה. אבל כיום, אם ילך למקוה ביום שבת בצהריים והכלי בידו, יש חשש מראית עין שיאמרו שמתקן כלי בשבת, ולא שייכת התקנה שצריך למים. כי כיום שום אדם לא לוקח מים ממקוה לבית. ועל כן ישנה תקנה נוספת והיא, שיקנה כלי זה לגוי ואח"כ יקחנו ממנו בהשאלה. ולאחר שבת או יו"ט יש אומרים שחייב להטביל בלי ברכה, ויש פוטרם אותו כי זה מושאל מגוי.

כיוור חריסנה

לענין הגעלת הכיוור לפסח: יש אומרים שאין לו תקנה. ויש אומרים שיכסנו במבנה העשוי מפח/ מתכת.

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תזריע - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org
www.harav.org

סיר עם ידידות יש לפרקו ולנקות שם, ויגעיל את הסיר לחוד ואת הידידות לחוד.

ישנם כלים שניתן לנקותם בעזרת נייר זכוכית, ויש כלים שלא יועיל להם כלום, כי הוא רק משייף מלמעלה כדי קליפה אבל אינו חודר פנימה לתוך הכלי. וכלים שדינם כדי קליפה אפשר ע"י נייר זכוכית.

סוכריות בתוך הס"ת

לעיתים בס"ת של הספרדים מצויים סוכריות, וצריך הגבאי להוציאם לפני הפסח. וכן כדי שלא יקלקל את הס"ת. וטוב לא לזרוק על הס"ת סוכריות, ואם זרקו להוציאם מיד.

חיוב ברכה אחרונה

אם שתה משקה במספר לגימות, ועשה יותר משתי הפסקות בין לגימה ללגימה אינו חייב בברכה אחרונה, וזאת לדעת הספרדים. דעת רמ"א: הכל מצטרף וחייב בברכה אחרונה.

כיום ששותים תה או קפה קר – חייב בברכה אחרונה, כי יש רבים ששותים כך. אבל פעם אמרו אם אדם שותה בצורה כזו אין זה דרך שתיה, ולא יברך ברכה אחרונה. אולם מאחר ונשתנו העיתים והזמנים כיום, יכול לברך.

מובא בגמרא שבאו רבנים לבית רבנו הקדוש והיו עולים במדרגות ובעת עלייתם היו נחים. אמרה להם שפחתו של רבנו הקדוש: עד מתי אתם עולים סירוגין סירוגין? ושאלוה החכמים לכוונתה, וענתה להם: כפי שכתוב הקורא ק"ש לסירוגין, וכך גם אתם עולים בהפסקות (עיין ר"ה כ"ו ע"ב).

בבית רבי היו מדברים רק בלשון הקדוש. וזאת מכיון שרבנו הקדוש היה חבר של הקיסר ושם דיברו ברומית, אמר רבי בביתו ידברו רק בלשון הקדוש. וכל אחד צריך להקפיד לדבר עם ילדיו מקטנותם רק בלשון הקדוש, ומעת שבנו יודע לדבר ילמדנו תורה היינו "תורה צוה לנו משה" ו"שמע ישראל" וכו'.

שירי ערש קדושים לתינוק

אם רוצה להשמיע שירי ערש לתינוק כדי שישן, יזהר להשמיע לו רק שירי קדושה.

קרא ק"ש ולא מצליח להירדם

אם קרא ק"ש ואינו מצליח להירדם: יש אומרים יקרא קריאת שמע שנית. ויש אומרים יקח גמרא וילמד. ואמרו חכמי המוסר זו האחרונה סגולה בדוקה לשינה. כי ברגע שיתחיל ללמוד יבוא יצר הרע ויאמר לאדם 'גם בלילה הנך לומד?' ומיד יביא עליו את השינה וירדם, העיקר שלא ילמד תורה.

וכמו שנוכח לבער את החמץ מבתינו, כך נוכל לבער את יצר הרע מקרבנו. ויה"ר שהקב"ה יבער את כל החמצים, השאת והספחת המזיקים לעם ישראל, ועם ישראל יהיה שקט ושאנן ואין מחריד. ונוכח לביאת הגואל ולבנין אריאל בעגלא ובזמן קריב, אכ"ר.

